

IZVJEŠĆE O RADU ZA 2015 Sažetak

SADRŽAJ

PREGLED KRATICA.....	4
1. UVOD	5
2. STATISTIČKI PODACI.....	8
2.1. PODACI O POVREDAMA PRAVA	8
2.2. PODACI O OBRAĆANJIMA GRAĐANA U 2015.....	9
2.3. IZMJENE, DOPUNE, DONOŠENJE I PRAĆENJE PROVEDBE PROPISA	10
2.4. POSTUPANJA PRAVOBRANITELJICE PO OVLASTIMA IZ DRUGIH PROPISA	10
2.5. INICIJATIVE.....	11
3. PROVEDBA KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM U RH	12
4. AKTIVNOSTI POSI	13
4.1. JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA	13
4.2. PRISTUP PRAVOSUĐU.....	14
4.3. OSOBNA SLOBODA I SIGURNOST	15
4.4. JEDNAKOST PRED ZAKONOM	16
4.5. POŠTIVANJE DOMA I OBITELJI	17
4.6. ŽENE S INVALIDITETOM.....	17
4.7. SLOBODA OD IZRABLJIVANJA, NASILJA I ZLOSTAVLJANJA.....	18
4.8. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	18
4.9. RANE INTERVENCIJE I DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU	19
4.10. ODGOJ I OBRAZOVANJE	20
4.11. OSPOSOBLJAVANJE I REHABILITACIJA	21
4.12. ZAPOŠLJAVANJE I RAD	22
4.13. PRISTUPAČNOST, MOBILNOST I STANOVANJE.....	23
4.14. NEOVISNO ŽIVLJENJE I ŽIVOT U ZAJEDNICI	24
4.15. PRIMJERENI ŽIVOTNI STANDARD I SOCIJALNA ZAŠTITA.....	25
4.15.1. SOCIJALNA SKRB	25
4.15.2. IMOVINSKO PRAVNI ODNOSI	25
4.15.3. JEDINSTVENO TIJELO VJEŠTAČENJA	26
4.15.4. MIROVINSKO OSIGURANJE.....	26
4.16. SUDJELOVANJE U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU	27
4.17. SURADNJA S ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA.....	27
4.18. SUDJELOVANJE U KULTURNOM ŽIVOTU, REKREACIJI, RAZONODI I SPORTU.....	27
4.19. PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA IZMJENE I DOPUNE ZAKONA I DRUGIH PROPISA TE UNAPRJEĐENJE SUSTAVA.....	28
4.20. MEĐUNARODNA SURADNJA	28
4.21. PODIZANJE RAZINE SVIJEŠTI	29
5. OPĆE I FINACIJSKO POSLOVANJE.....	29
6. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	30
7. LITERATURA.....	30
8. PRILOZI	30

Prilikom obilaska gradova i županija pravobraniteljica je i u ovom izvještajnom razdoblju ustanovila **izostanak napretka u osiguranju potrebnih rehabilitacijskih programa za djecu s teškoćama u razvoju** posebice u dijelovima Hrvatske izvan većih gradskih središta. Pravobraniteljica je tijekom 2015. detaljno analizirala prilike u 4 područja RH vezano uz dostupnost usluga rane intervencije za djecu s teškoćama u razvoju i to u Dubrovniku, Vukovaru, Imotskom i Sisku. To su područja u koja smo pozivani glasnim vapajima roditelja nemoćnih za daljnju borbu za zdravlje djeteta. Ti su roditelji umorni od putovanja u veće gradove kod specijalista, od materijalne oskudice zbog privatnog plaćanja npr. logopeda, te povrijeđeni zbog nepravde koja im je nametnuta činjenicom da ne žive u nekom većem gradu gdje ima stručnjaka, usluga i ustanova koje im trebaju. Pravobraniteljica je posebno zabrinjavajuću situaciju zatekla na području Imotskog gdje od 71-og djeteta s težim i teškim invaliditetom, samo njih 6-ero koristi pravo na ranu rehabilitacijsku podršku. Velika većina djece ne samo da nije uključena u rehabilitacijske postupke, nego nije uključena ni u kakav oblik interakcije s vršnjacima i rani odgojno-obrazovni rad, niti obrazovanje. Oni kojima treba više, ne dobivaju gotovo ništa. Pravobraniteljica je dodatno anketirala županije kako bi stekla uvid u to što se čini na osiguravanju temeljnih prava djece s teškoćama u razvoju. Samo 6 anketiranih županija predviđa neku konkretnu aktivnost usmjerenu na razvoj usluga rane intervencije. To znači da **razvoj usluga usmjerenih djeci s teškoćama u 2/3 anketiranih županija nije prepoznat kao prioritet**. Te se županije u pravilu u pružanju podrške djeci i roditeljima oslanjaju na nevladin sektor. Inicijativa nekih udruga da se konstituiraju kao centri za usluge u zajednici nije realizirana uz obrazloženje nadležnog ministarstva da za njihovo osnivanje nisu osigurana sredstva. Neke jedinica lokalne i regionalne samouprave ušle su u postupak osnivanja takvih centara vlastitim sredstvima.

Pritužbe pravobraniteljici za osobe s invaliditetom i dalje govore o **grubim kršenjima prava djece s teškoćama u razvoju na obrazovanje**. Posebne obrazovne ustanove niti u strateškim dokumentima nisu predviđene kao oblik obrazovanja kojeg treba napustiti i kojim se narušavaju prava djece s teškoćama u razvoju. Stoga je Odbor posebno izrazio zabrinutost nad činjenicom što se ovakvo **segregirajuće obrazovanje ne smatra oblikom diskriminacije**. Kako će pokazati primjeri i u ovom izvješću, isključivanje počinje već u dječjim vrtićima, a nastavlja se u osnovnim i srednjim školama. Ne samo da **škole odbijaju provesti zakonom obavezne prilagodbe djetetovim potrebama**, nego unaprijed najavljuju njihov neuspjeh samo zbog invaliditeta. Umjesto na iznalaženje načina kako će škola postati mjesto učenja za sve učenike neovisno o njihovim karakteristikama, svoju energiju usmjeravaju na napadanje roditelja što su se uopće usudili tražiti da se dijete s teškoćama obrazuje zajedno sa svojim vršnjacima.

Postupak **profesionalnog usmjeravanja** još se u prevelikoj mjeri temelji na medicinskom modelu i polazi od učenikovih ograničenja. Takav pristup je uz zastarjele obrazovne programe glavni razlog zbog kojeg je srednjoškolsko obrazovanje najslabija karika u obrazovanju osoba s invaliditetom. Prava djece s teškoćama na srednjoškolsko obrazovanje krše se odbijanjem upisa djece s teškoćama uz izgovor da škole nisu spremne i da ne znaju ovim učenicima osigurati potrebnu podršku. Vezano uz takvo stanje, UN-ov Odbor za prava osoba s invaliditetom izrazio je zabrinutost zbog toga što velik broj osoba s invaliditetom nema osnovnoškolsko obrazovanje, što je **manje od 30% osoba s invaliditetom završilo srednju školu** te što su radnje kojima bi se učenicima s invaliditetom osigurala razumna prilagodba u redovnim obrazovnim ustanovama nedostatne. Kao i proteklih godina, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom upozorava na destimuliranje zapošljavanja a time i aktivnog uključivanja osoba s invaliditetom koje provodi sustav socijalne skrbi ukidanjem osobne invalidnine ukoliko se osoba zaposli.

Usprkos izrazito nepovoljne obrazovne strukture osoba s invaliditetom koja je glavna prepreka njihovom zapošljavanju, moglo bi se zaključiti da su zakonodavne izmjene kojima je uvedena **obaveza kvotnog zapošljavanja dovele do povećanja zapošljavanja osoba s invaliditetom**. Tijekom 2015. godine iz evidencije Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje **zaposleno je ukupno 2.613 osoba s invaliditetom što je 39,21% više nego u 2014. kada je zaposleno 1.877 osoba s invaliditetom**. Prema očevidniku zaposlenih i samozaposlenih osoba s invaliditetom koji vodi Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje na dan 31. 12. 2015. u Hrvatskoj je bilo ukupno **zaposleno 11.822 osoba s invaliditetom dok ih je u 2014. godini bilo 10.203 osobe što je povećanje za 15,86%**. Međutim, kad se uspoređuje

broj osoba s invaliditetom u radno aktivnoj dobi od 20 do 64 godine, njih 252.143 s brojem zaposlenih osoba s invaliditetom vidi se da su sustavi koji su trebali podržati osobe s invaliditetom u tome da postanu ravnopravni građani kao što su sustav zdravstva, obrazovanja i socijalne skrbi podbacili u toj svojoj ulozi. Prema dostupnim podacima **manje od 5 % (4,69%) osoba s invaliditetom u radno aktivnoj dobi je zaposleno**. Razvidno je da preostali radni potencijal većine osoba s invaliditetom nije iskorišten.

Neka od anketnih ispitivanja koja je provela pravobraniteljica za osobe s invaliditetom, a detaljnije su prikazana u nastavku izvješća ispitala su u kojoj mjeri ministarstva stvarno ispunjavaju deklarativna načela zaštite prava osoba s invaliditetom u području **osiguranja pristupačnosti i poštovanja obaveze kvotnog zapošljavanja**. Ta su ispitivanja pokazala da upravo tijela od kojih se očekuje da predvode u poštovanju prava osoba s invaliditetom u većem dijelu ta prava krše: **od ministarstava koja su odgovorila na upit pravobraniteljice njih samo 5 (ministarstvo zdravlja, socijalne politike i mladih, uprave, unutarnjih poslova i branitelja) zapošljava onaj broj osoba s invaliditetom koji su obavezni. Od 20 ministarstava, samo jedno je pristupačno, 12 ih je djelomično pristupačno, 2 su nepristupačna, a 5 ih se nije očitovalo ni nakon požurnice**. Posebno su zabrinjavajuća opravdanja koja govore o izostanku bilo kakve stvarne namjere da se takvo stanje promijeni i, suprotno onome što se prigodno govori, ukazuje na potpuni izostanak svijesti o važnosti poštivanja prava osoba s invaliditetom.

U 2015. godini, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zabilježila je daljnji porast obraćanja građana. Pravobraniteljica je postupala po **1.745 pritužbi u svrhu zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom**. Kao i u 2014. godini najviše pritužbi odnosilo se na **područje socijalne zaštite, zatim na područje rada i zapošljavanja, mirovinskog osiguranja, odgoja i obrazovanja i pristupačnosti**.

Činjenica da je i dalje **najveći broj pritužbi osoba s invaliditetom u području socijalne zaštite** ukazuje na **ugoženost njihovog životnog standarda**. Često se događa da od naknada s osnove invaliditeta žive cijele obitelji i da im je to jedino primanje pa je naknada koja bi trebala služiti uključivanju u život postala naknada za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba. Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo oko **18 % osoba s invaliditetom živi u uvjetima siromaštva**, što je više od opće populacije. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je u proteklom periodu dobivao više apela za pomoć u ostvarivanju prava na određene naknade za podmirivanje elementarnih životnih potreba. Zabrinjavaju brojke koje ukazuju na **provođenje mjera štednje na najsiromašnijoj i najranjivijoj populaciji** kroz smanjenje broja korisnika ionako mizernih socijalnih naknada. Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu u iznosu od 500 kuna se kontinuirano smanjivao od 2012. godine, a najveće smanjenje dogodilo se upravo u odnosu na 2014. kad je broj korisnika smanjen sa 72.408 na 66.794. U odnosu na 2014. godinu broj korisnika najznačajnije naknade s osnove invaliditeta u iznosu od 1.250 kuna smanjen je s 23.740 na 23.411 korisnika.

Velik broj pritužbi iz područja socijalne skrbi također ukazuje na **nepostojanje mreže socijalnih usluga**. Trendovi se u tom području nastavljaju pogoršavati: unatoč donesenoj regulativi u području socijalne skrbi koja treba pridonijeti ujednačenim kriterijima i kvaliteti usluga, nisu predviđena sredstva za širenje mreže pružatelja usluga i osnivanja centara za usluge u zajednici pa su osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju prepuštena svojim obiteljima bez mogućnosti da vode neovisan i dostojanstven život. Česte su pritužbe članova obitelji koji pružaju 24-satnu skrb osobi s invaliditetom i bile su prisiljene napustiti svoj posao, jer ne postoje usluge koje bi zamijenile njihovu skrb (nedovoljno je usluga osobne asistencije, gotovo potpuno izostaju zdravstvene usluge u zajednici i dr.).

U nastavku ovog izvješća prikazati ćemo statističke podatke o radu Ureda, podatke koji se odnose na pritužbe, postupanja i aktivnosti pravobraniteljice, stavove, mišljenja, prijedloge propisa i preporuke koje je pravobraniteljica upućivala raznim državnim tijelima, prijedloge za poboljšanje položaja osoba s invaliditetom u pojedinim područjima te prikaz životnih situacija osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju zbog koji su se obraćali pravobraniteljici.

Detaljniji uvid moguće je izvršiti u cjelovitom Izvješću o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2015. godinu.

2. STATISTIČKI PODACI

Zaštita i praćenje prava i interesa osoba s invaliditetom u 2015. te usporedba s prethodnim godinama

Aktivnosti	2013.	2014.	2015.	Usporedba (2015. i 2014.)
Po obraćanjima građana	1185	1450	1745	20%
Po propisima	62	83	49	-40%
Upućivanje preporuka, upozorenja i pisma podrške	257	218	429	96%
Posjete i uvidi u ustanove u kojima su smještene, borave ili rade OSI	33	43	49	14%

Prema gore vidljivim podacima, u 2015. godini je, u odnosu na 2014. godinu, došlo do porasta obraćanja građana Pravobraniteljici za 20%. Broj upućenih prijedloga za izmjene zakona i drugih propisa bio je manji za 40 % u odnosu na prethodnu godinu što je posljedica parlamentarnih izbora održanih u 2015. godini zbog kojih se nisu provodile zakonodavne procedure. Međutim, pravobraniteljica je u odnosu na prethodnu godinu uputila 96 % više preporuka, upozorenja i pisama podrške fizičkim i pravnim osobama na temelju saznanja stečenih prilikom obilazaka prostora u kojima borave, rade ili se obrazuju osobe s invaliditetom.

Usporedba **postupanja** pravobraniteljice u predmetima 2013. - 2015. godine

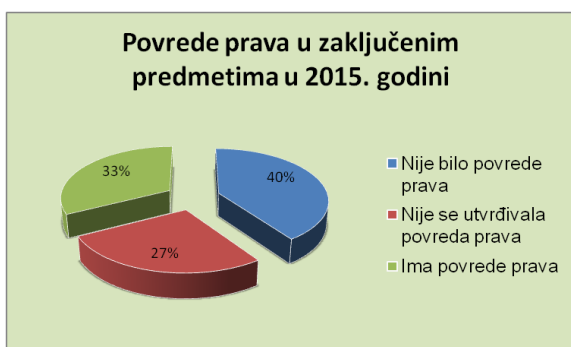
Obraćanja građana	2015.	2014.	2013.
Pisanim putem	1043	1037	811
Telefonskim putem i osobno	878	766	544
Ukupno	1921	1713	1355

U usporedbi s prethodnim razdobljima vidljiv je kontinuirani rast obraćanja građana u kojima je **Ured pravobraniteljice postupao** tijekom trogodišnjeg razdoblja pa tako u 2015. godini u odnosu na 2014. bilježimo rast od 12%. **U 2015. godini**

pravobraniteljica je u svrhu zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom postupala po 1921 pritužbi na kršenja prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju (176 iz prethodnih razdoblja i 1745 iz 2015.). Pod postupanjima mislimo na radnje Ureda pravobraniteljice sukladno djelokrugu rada propisanom Zakonu o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07). Te radnje najčešće podrazumijevaju davanje preporuka, mišljenja, upozorenja, savjeta, traženje izvješća i dr.

2.1. PODACI O POVREDAMA PRAVA

U sljedećoj tablici prikazali smo **postotak utvrđenih povreda prava** među predmetima u kojima se postupalo na osnovu zaprimljenih pritužbi fizičkih i pravnih osoba – ukupno 672 predmeta (159 predmeta iz prethodnih razdoblja i 513 predmeta iz 2015. godine).

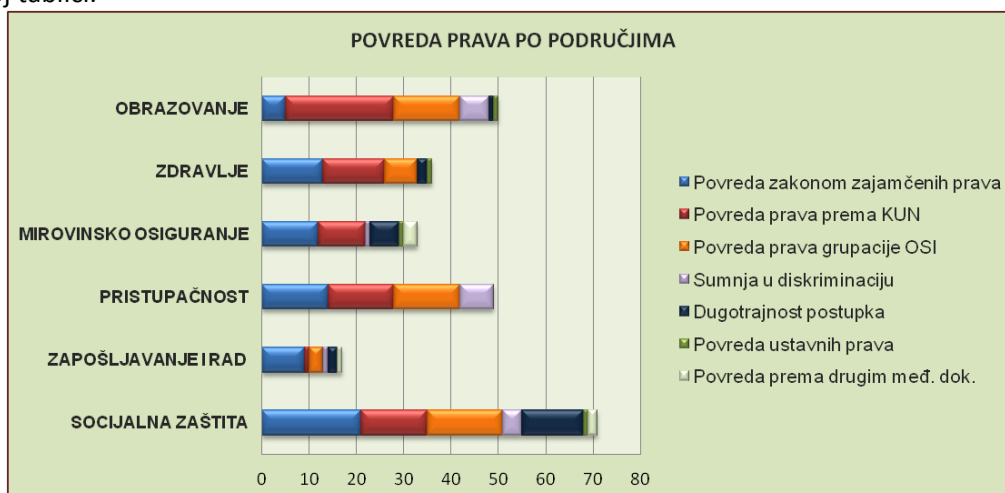
U 270 predmeta ili njih 40 % zaključenih predmeta nije bilo povrede prava. U predmetima te vrste stranke se pritužuju pravobraniteljici da su odbijene u ostvarivanju nekog prava iz primjerice područja socijalne skrbi. U ispitnom postupku pravobraniteljica je utvrdila da je rješenje doneseno sukladno kriterijima propisanim u Zakonu o socijalnoj skrbi prema kojima stranka doista nema pravo na određenu naknadu. Time nisu povrijeđena prava stranke sukladno

nacionalnim zakonima.

U 183 predmeta ili njih 27 % nije se utvrđivala povreda prava. U takvim predmetima stranke se obraćaju tražeći informacije o tome kako i gdje mogu ostvariti neko pravo. Pravobraniteljica tijekom postupka stranku savjetuje, ali se ne utvrđuje povreda prava.

U ukupno 219 predmeta ili njih 33 % utvrđena je je povrede prava u područjima kako je prikazano u sljedećoj tablici:

Prema gore navedenim podacima vidljivo je da je najveći broj kršenja prava zajamčenih zakonom ili Ustavom, kao grupaciji osoba s invaliditetom ili kršenja prava zbog dugotrajnosti postupka bilo u području **socijalne zaštite**. Najviše kršenja prava zajamčenih Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom bilo je u području **obrazovanja**, dok su prava prema drugim međunarodim dokumentima najčešće kršena u području **mirovinskog osiguranja**. Sumnja na diskriminaciju najčešće je utvrđena u području pristupačnosti odnosno **pristupa dobrima i uslugama**.

2.2. PODACI O OBRAĆANJIMA GRAĐANA U 2015.

Vrste kontakata	Broj obraćanja	Broj upućenih preporuka, upozorenja, savjetovanja te drugih intervencija POSI
Pritužbe upućene pisanim putem	735	908
Obračanja građana pisanim putem koja nemaju karakter pritužbe	132	139
Osobnim dolaskom i telefonskim putem	878	1149
UKUPNO	1745	2196

Podaci po područjima

U sljedećoj tablici prikazano je **1348** pritužbi po područjima u kojima je Ured pravobraniteljice postupao. Pritužbe su zaprimljene od pravnih i fizičkih osoba u 2015. godini.

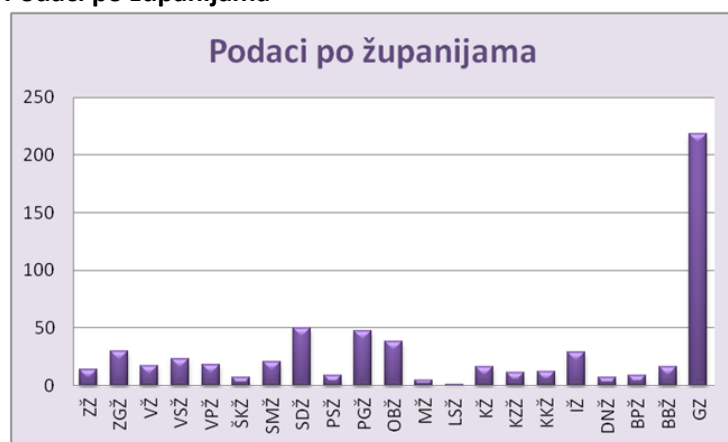
Usporedba najčešćih područja u kojima je Pravobraniteljica postupala od 2013.-2015. godine po pritužbama građana podnesenih pisanim putem (izražene u postocima %)

2013.	%	2014.	%	2015.	%
Socijalna zaštita	19%	Socijalna zaštita	19%	Socijalna zaštita	19%
Pristupačnost	15%	Rad i zapošljavanje	14%	Rad i zapošljavanje	15%
Zdravlje	14%	Pristupačnost	13%	Mirovinsko osiguranje	11%
Rad i zapošljavanje	12%	Mirovinsko osiguranje	10%	Odgoj i obrazovanje	10%
Obrazovanje	12%	Obrazovanje	9%	Pristupačnost	9%

Podaci po podnositelju

Najviše pritužbi su osobe s invaliditetom podnijele osobno – 353. Od saveza i udruga osoba s invaliditetom zaprimljeno je 54 podneska, koji su se odnosili na zaštitu prava njihovih članova, ali i međusobne odnose ili odnose sa savezima udruga. U 131 slučaju postupalo se na zahtjev roditelja djece s teškoćama u razvoju ili odraslih osoba s invaliditetom. Više podataka se nalazi u cjelovitom izvješću.

Podaci po županijama

Legenda:

BBŽ - Bjelovarsko-bilogorska, BPŽ - Brodsko-posavska, DNŽ - Dubrovačko-neretvanska, IŽ - Istarska, KŽ - Karlovačka, KKŽ - Koprivničko-križevačka, KZŽ - Krapinsko-zagorska, LSŽ - Ličko-senjska, MŽ - Međimurska, OBŽ - Osječko-baranjska, PSŽ - Požeško-slavonska, PGŽ - Primorsko-goranska, SMŽ - Sisačko-moslavačka, SDŽ - Splitsko-dalmatinska, VŽ - Varaždinska, VPŽ - Virovitičko-podravska, VSŽ - Vukovarsko-srijemska, DŽ - Zadarska, ZGŽ - Zagrebačka, ŠKŽ - Šibensko-kninska, GZ - Grad Zagreb

2.3. IZMJENE, DOPUNE, DONOŠENJE I PRAĆENJE PROVEDBE PROPISA

Pravobraniteljica je dala ukupno 65 mišljenja ili prijedloga izmjena i dopuna u 33 propisa (zakoni, podzakonski akti, nacionalni planovi, strategije i izvješća o provedbi međunarodnih dokumenata).

Propisi	Broj prijedloga	Postupanja POSI
Propisi dostavljeni na mišljenje od nadležnih tijela	21	32
Inicijative POSI	13	17
Prijedlozi pojedinaca i udruga	10	6
Ostali dokumenti, planovi i dr.	5	10
UKUPNO	49	65

Pravobraniteljica je na vlastitu inicijativu dala 17 prijedloga izmjena i dopuna na 13 propisa. Ostala mišljenja i prijedloge dala je na traženje državnih tijela nadležnih za izradu prijedloga propisa. Više se

nalazi u području *Prijedlozi i preporuke za izmjene i dopune zakona i drugih propisa te unaprjeđenje sustava.*

Pravobraniteljica i/ili zamjenici sudjelovali su u 17 sjednica radnih tijela Hrvatskog sabora gdje se raspravljalo o primjeni, izmjenama i dopunama postojećih ili donošenju novih propisa.

2.4. POSTUPANJA PRAVOBRANITELJICE PO OVLASTIMA IZ DRUGIH PROPISA

Zakon o suzbijanju diskriminacije

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je u razdoblju za koje se podnosi ovo Izvješće postupala u ukupno 97 pritužbi na diskriminaciju na osnovi invaliditeta. Od tog broja postupalo se u devetnaest (19) nedovršenih predmeta iz 2014. Od ukupnog broja (97) zaprimljenih pritužbi nakon provedenog

ispitnog postupka pravobraniteljica za osobe s invaliditetom sumnja na diskriminaciju u osamnaest (18) pritužbi.

Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama

Sukladno čl. 26 Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama koji je stupio na snagu 1.1.2015. godine zaprimili smo obavijesti za 415 osoba i to od: Klinike za psihijatriju Vrapče, Zagreb, Neuropsihijatrijske bolnice dr. Ivan Barbot, Popovača, KBC Rijeka, Psihijatrijske bolnice sv. Ivan Jankomir, Zagreb te Psihijatrijske bolnice Ugljan, Psihijatrijske bolnice Lopača, OB Vinkovci, OB Pula, OB Koprivnica, KBC Osijek, OB Karlovac te ŽB Čakovec. Na kraju 2015. godine obrađeno je 387 obavijesti o smještaju osoba.

2.5. INICIJATIVE

Inicijative	Aktivnosti
Propisi (zakonski i podzakonski akti, planovi, strategije)	U 18 propisa dano je 26 mišljenja i prijedloga
Sastanci	87
Preporuke – opće	241 preporuka upućenih jedinicama lokalne i regionalne samouprave, tijelima državne vlasti te drugim pravnim osobama
Preporuke - pojedinačne	132 preporuke upućene na osnovu pojedinačnih slučajeva
Obilasci	49
Razna događanja	15 različitih aktivnosti
Mediji	27 priopćenja i 45 sudjelovanja u medijima vezano uz pojedinačne stranke
Anketna ispitivanja	10 u područjima pristupačnosti, socijalnoj skrbi, rane intervencije, zapošljavanju i zdravlju.
Razni upiti	18 traženja različitih izvješća, stat. podataka i dr.

Obilasci

U skladu s čl. 12. st. 1. Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom, prema kojem pravobraniteljica ima pravo pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o osobama s invaliditetom koje borave, rade ili su privremeno, odnosno trajno smještene kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa, ostvareno je 49 obilaska u 14 županija. Posjetili smo i obišli ustanove socijalne skrbi, udomiteljske obitelji i obiteljske domove, obrazovne ustanove, centre za medicinsku rehabilitaciju, zdravstvene ustanove, privatne osobe, stambene zajednice i prostorije udruga osoba s invaliditetom. Tijekom obilazaka održani su razgovori s korisnicima, štitičenicima i učenicima, obiđeni su prostori te su održani sastanci s predstavnicima institucija i ustanova. Održan je i značajan broj sastanaka s predstavnicima županija, gradova i centara za socijalnu skrb. Obiđeni su i posjeđeni sljedeći prostori: COO „Vinko Bek“, lokacija Kušlanova, Zagreb, COO „Vinko Bek“, lokacija Nazorova, Zagreb, Osnovna škola Ljudevita Modeca, Križevci, COO „Lug“, Samobor, Mjesno groblje Đurđić, Križevci, Gradska knjižnica Ogulin, Osnovna škola Marina Držića Dubrovnik, Centar za autizam Juraj Bonačić, Split, COO „Ivan Štark“, Osijek, Župni dvor Mučeništva Svetog Ivana Krstitelja, Županja, Udruga „Vukovarski Leptirići“, Vukovar, Udruga za osobe s intelektualnim oštećenjem "Golubica" Vukovar, Obiteljski dom za starije i nemoćne osobe Tadić, Dugo Selo, Centar za socijalnu skrb Rijeka, Udruga osoba s invaliditetom Grada Opatije, Ured pravobraniteljice za djecu, Ured pučke pravobraniteljice, Centar za rehabilitaciju Rijeka, Stambene jedinice, Dom za psihički bolesne osobe "Turnić", Rijeka, Općina Preko, Turistička zajednica Preko, Ugostiteljsko hotelijerski objekti u općini Preko, javni prostori i površine u općini Preko (uvid u pristupačnost doma kulture, luke, pristupa restoranima, prelazi s kolnika na pločnik, plaža), Udomiteljska obitelj u Koprivnici, UOSI Imotski, DV Imotski, Dom za starije i nemoćne Runović, Runovići, Stambena jedinica udruge „Lastavice“, Runovići, Ugostiteljsko hotelijerski objekt OPG Grabovac, Imotski, Crveno i Plavo jezero, Imotski, javne površine i prostori grada Imotskog (autobusni

Odbor je istaknuo i **hitne preporuke** preko kojih je zatražio poduzimanje brzih mjera Vlade RH unutar godine dana. Vlada je također obavezna unutar te godine dana odnosno do travnja 2016. godine očitovati se Odboru o poduzetom povodom tih hitnih preporuka.

Hitne preporuke UN Odbora za prava osoba s invaliditetom vezane su uz čl. 15 *Sloboda od mučenja ili okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne* i čl. 17 *Zaštita osobnog integriteta osobe*. Hitne preporuke se odnose na tešku situaciju u ustanovama za osobe s invaliditetom, sterilizaciju osoba s invaliditetom i nužnost zaustavljanja prisilnih postupanja prema osobama s psihosocijalnim invaliditetom u psihijatrijskim ustanovama (prisilnih hospitalizacija, liječenja, prisilnog obuzdavanja korištenjem fizičke sile ili psihofarmaka i drugih prisilnih postupanja).

Postupajući po preporukama Odbora UN-a, Ministarstvo socijalne politike i mladih pristupilo je izmjenama Zakona o socijalnoj skrbi kojima se uvode standardi zaštite prava korisnika u ustanovama socijalne skrbi, a koji su postali obvezatni za sve pružatelje usluga. U situacijama kada su restriktivni postupci neophodni radi zaštite zdravlja i sigurnosti korisnika, primjenjuje se princip minimuma korištenja ograničenja u najkraćem mogućem roku.

Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (NN, br. 76/14, dalje: ZZODS) propisuje načelo proporcionalnosti i minimalne restrikcije u postupanju prema osobama s duševnim smetnjama dok se zaštita osoba s duševnim smetnjama temelji na apsolutnom poštovanju dostojanstva i onemogućavanju svakog oblika iskorištavanja, zlostavljanja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja. ZZODS naglašava da su mjere prisile moguće samo radi zaštite zdravlja ili života osobe s težim duševnim smetnjama ili druge osobe te mjere restrikcije smiju trajati samo dok ta opasnost traje. Međutim, Odbor UN-a je upravo razmatrajući odredbe Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama dao preporuku hrvatskoj Vladi o nužnosti njegova usklađivanja s Konvencijom. Na navedene okolnosti je prilikom sastanka s predstavnicima Vlade za vrijeme posjeta Hrvatskoj u listopadu 2015. godine upozorila i potpredsjednica Odbora Diane Kingston koja je ponovila da preporuka Odbora nije regulirati prisilna postupanja nego ih potpuno dokinuti i zamijeniti alternativama koje poštuju integritet osobe i njezina ljudska prava.

Odbor za prava osoba s invaliditetom u svojim Zaključnim primjedbama o Inicijalnom izvješću Hrvatske nadalje je izrazio zabrinutost što djeca i odrasle osobe s invaliditetom mogu na temelju Zakona u sustavu zdravlja biti sterilizirani na zahtjev roditelja ili skrbnika, bez njihovog slobodnog i informiranog pristanka. Preporuka Odbora glasi:

(a) donošenje hitnih izmjena i dopuna Zakona kojima se **bezuvjetno zabranjuje sterilizacija** dječaka i djevojčica s invaliditetom te odraslih osoba s invaliditetom ako ne postoji njihov osobni, potpuno informirani i slobodni pristanak.

Iz navedene primjedbe Odbora jasno proizlazi kako odredba Obiteljskog zakona koja dopušta zamjensko odlučivanje (sudska odluka) vezano uz donošenje odluke o sterilizaciji nije u skladu s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Stoga smo predložili izmijeniti spornu zakonsku odredbu.

4. AKTIVNOSTI POSI

4.1. JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je u razdoblju za koje se podnosi ovo Izvješće (01.01.2015. – 31.12.2015.) postupala u ukupno 97 pritužbi koje se tiču suzbijanja diskriminacije. Od tog broja postupalo se u devetnaest (19) nedovršenih predmeta iz 2014., a koji se također tiču suzbijanja diskriminacije.

Od ukupnog broja (97) pravobraniteljica za osobe s invaliditetom sumnja na diskriminaciju u osamnaest (18) pritužbi u kojima je postupano sukladno Zakonu o suzbijanju diskriminacije („NN“ br. 85/08., 112/12.), s obzirom da je u ostalim pritužbama riječ o (mogućim) povredama prava iz nekog drugog razloga, a ne zbog diskriminacije.

16 pritužbi je iz 2015., a 2 iz 2014.

Usporedba statističkih podataka iz 2013., 2014. i 2015. o pritužbama na diskriminaciju na temelju invaliditeta, razvrstani prema područjima nalaze se u sljedećoj tabeli:

Područje	Broj pritužbi u 2013.	Broj pritužbi u 2014.	Sumnja na diskriminaciju Predmeti iz 2013. i 2014.	Broj pritužbi u 2015.	Sumnja na diskriminaciju Predmeti iz 2014. i 2015.
Zapošljavanje i rad	14	32	6	25	2
Obrazovanje, znanost i sport	7	12	3	15	7
Pristup dobrima i uslugama	16	34	8	30	4
Zdravstvena zaštita	1	10	1	/	/
Socijalna zaštita	6	31	3	13	1
Pravosuđe i uprava	4	1	/	3	3
Stanovanje	/	3	3	2	/
Javno informiranje i mediji	/	1	1	1	1
Diskriminacija općenito	/	1	1	4	/
Mirovinsko osiguranje	/	/	/	2	/
Nasilje	/	/	/	2	/
Ukupno	48	125	26	97	18

U gornjoj tabeli nalazi se prikaz broja pritužbi devedeset i sedam (97) na diskriminaciju u kojima je Ured postupao tijekom 2015. godine, a što je manje od ukupnog broja pritužbi u prethodnom razdoblju (2014.), kada je postupano u stotinu dvadeset i pet (125) pritužbi.

Što se tiče pritužbi u kojima Ured sumnja na diskriminaciju, one u postotcima iznose 18% od ukupno zaprimljenih pritužbi. Time je broj pritužbi u kojima Ured sumnja na diskriminaciju u odnosu na ukupni broj pritužbi na istom nivou kao i u 2014. (19%).

UN Odbor o pravima osoba s invaliditetom u zaključnim zapažanjima i preporukama iz travnja 2015. o primjeni Konvencije u RH, u čl. 1.–4. Opća načela i obveze naveo je kako:

6.Odbor preporuča ... da koncept razumne prilagodbe i univerzalnog dizajna bude reguliran izvan konteksta legislative o suzbijanju diskriminacije u područjima obrazovanja, zdravstva, prometa i graditeljstva.

Kao što je vidljivo iz podataka u gornjoj tabeli, tijekom 2015. godine najčešći oblik diskriminacije bio je **propuštanje razumne prilagodbe**, posebno u područjima pristup dobrima i uslugama, zapošljavanje i rad, obrazovanje te socijalna zaštita što je gotovo identično područjima u kojima su se građani najčešće prituživali Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u 2015. godini.

4.2. PRISTUP PRAVOSUĐU

Dostupnost usluga osobama s invaliditetom u prostorima sudova

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom u proteklom razdoblju u više navrata je upozoravala na nepristupačnost osobama s invaliditetom prostora pravosudnih tijela (sudskih zgrada i dr.). Problematika se posebno odnosi na osobe s invaliditetom koje se kreću uz pomoć invalidskih kolica i drugih pomagala, kao i osobe smanjene pokretljivosti.

Kako bismo utvrdili koje su mjere podrške poduzete za uključivanje osoba s invaliditetom i smanjene pokretljivosti na ravnopravnoj osnovi s drugim osobama sukladno Konvenciji, zatražili smo podatke od **48 sudova - općinskih i prekršajnih** te uputili preporuke Ministarstvu pravosuđa pozivajući se na odredbe međunarodnih dokumenata i domaćih propisa.

Na temelju obrađenih odgovora zaprimljenih od općinskih, županijskih i prekršajnih sudova vezano uz anketno ispitivanje pristupačnosti prostora osobama s invaliditetom vidljivo je da od ukupno 36 zgrada u kojima sudovi obavljaju svoje dužnosti (u više slučajeva prekršajni i općinski sud nalaze se u zajedničkoj zgradi, ili postoje organizirane stalne službe sudova na drugim lokacijama) **samo njih 15**

ima pristupačan ulaz osobama s invaliditetom (41,6%), a pristupačnost prostorijama smještenim na katu osigurana je u samo 9 zgrada (25%). Sanitarni čvor prilagođen je osobama s invaliditetom u 5 zgrada (13,8%) dok su u jednoj u tijeku adaptacije. Od sudova koji su se očitovali, **jedino u Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu postoje taktilne crte vođenja**. Kao druge prilagodbe koje su učinjene pretežito se radi o navodima kako se osobe s invaliditetom primaju, saslušavaju i vode rasprave u prizemlju zgrada gdje je ulaz pristupačan. Samo za dvije zgrade postoji plan za osiguravanje pristupačnosti, a za niti jednu nisu predviđena sredstva u proračunu. Veći broj sudova navodi kako je Ministarstvo pravosuđa nadležno za osiguranje sredstava za sudove te je to prema njima osnovni problem osiguranja pristupačnosti. Također, kao opravdanje navode kako se prostori nalaze u vlasništvu ili upravljanju višeg tijela te zbog toga anketirani nemaju planove niti predviđena sredstva za osiguranje pristupačnosti.

Nakon obrade podataka rezultati su, zajedno sa preporukom, upućeni Ministarstvu pravosuđa koje je nadležno tijelo za osiguranje financijskih sredstava u svrhu osiguravanja elemenata pristupačnosti pravosudnih tijela osobama s invaliditetom te su zatraženi i podaci što se planira poduzeti s obzirom na uočene nedostatke.

Uz arhitektonsku pristupačnost, poseban izazov je osiguranje pristupa pravosuđa u njegovom proceduralnom dijelu posebice za osobe s intelektualnim i psihosocijalnom teškoćama. Važno je voditi računa i o činjenici da osobe koje su pod skrbištvom nemaju jednak pristup pravosuđu. Policijski službenici i socijalni radnici trebaju uvažavati njihovu poslovnu sposobnost i pridavati njihovom svjedočenju vjeru kakva se pridaje drugim pouzdanim svjedocima. Vrste razumne prilagodbe treba razmotriti prije suđenja.

4.3. OSOBNA SLOBODA I SIGURNOST

Svaki oblik nedobrovoljnog smještaja u instituciju na osnovu invaliditeta je ugrožavanje osobne slobode i sigurnosti. U Hrvatskoj je institucionalizacija unatoč pozitivnim pomacima koji se ogledaju novijim zakonodavnim promjenama i procesu deinstitutionalizacije i dalje najčešći oblik zbrinjavanja osoba s duševnim smetnjama. Boravak u psihijatrijskoj ustanovi dulje od potrebe za hospitalnim liječenjem protivno je pravu na osobnu slobodu i sigurnost, kao što je to i svako zadržavanje u ustanovama socijalne skrbi protivno volji i odabiru osobe, samo zato što ne postoje alternativne usluge koje poštuju njezin ljudski integritet.

Novi Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama je propisao da se prisilna hospitalizacija primjenjuje iznimno kada osoba s težim duševnim smetnjama zbog tih smetnji ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost. Provjera opravdanosti smještaja od strane pravobranitelja za osobe s invaliditetom u slučajevima kada osoba s težim duševnim smetnjama nije u stanju dati dobrovoljni pristanak, već pisani pristanak umjesto nje daje zakonski zastupnik, predstavlja dodatni mehanizam zaštite prava osoba s težim duševnim smetnjama.

U psihijatrijskim ustanovama je najčešće primjenjivana mjera sputavanja električna narukvica. Načini i vrste primjene mjere prisile prema osobi s duševnim smetnjama propisane su Pravilnikom o vrstama i načinu primjene koji propisuje i mjere sputavanja. UN odbor za prava osoba s invaliditetom preporučio je Hrvatskoj da je prisilna postupanja potrebno potpuno dokinuti i zamijeniti alternativnim mjerama, a ne regulirati propisima. Premda su mjere prisile i sputavanja protivne načelima KUN, one su u RH dopuštene i zakonom regulirane. Osim toga, postoji rašireno uvjerenje i među stručnjacima, ali javnosti da je njihova primjena opravdana. Razlog takvim stavovima leži u nerazvijenoj svijesti da se prisilnim postupanjima prema osobama s težim duševnim smetnjama krše njihova ljudska prava, da se narušava osobni integritet, oduzima osobna sloboda i da predstavljaju ponižavajuća postupanja.

Najčešći razlozi dugotrajnih hospitalizacija i institucionalizacija su socijalne, a ne medicinske naravi. Jedini učinkovit način sprječavanja dugotrajnijih institucionalizacija je razvijanje potrebnih oblika podrške u zajednici te različitih oblika izvanbolničke rehabilitacije o kojoj godinama govorimo, ali sve ostaje na pokušajima nekoliko entuzijasta ili udruga. Hrvatska nema razvijen sustav podrške za osobe s mentalnim oštećenjima i dok god je to tako, hospitalizacija će se provoditi i dalje. Stoga je nužno pristupiti preispitivanju razloga prekomjernog oduzimanja poslovne sposobnosti, intenzivirati

processe razvijanja različitih alternativnih oblika zaštite i liječenja osoba koje su institucionalizirane samo na osnovu invaliditeta i kojima je oduzeta mogućnost izbora načina i mjesta života.

ČLANAK 26. ZAKONA O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Nova zakonska ovlast Pravobranitelja za osobe s invaliditetom temeljem čl. 26. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama proizlazi iz njegove uloge zaštite prava osoba s invaliditetom te nezavisnog mehanizma za praćenje primjene Konvencije (Članak 33. stavak 2. Konvencije). Tijekom 2015. godine, psihijatrijske ustanove kao i psihijatrijski odjeli općih bolnica sukladno obvezi iz Članka 26. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama dostavljali su pravobraniteljici za osobe s invaliditetom obavijesti o smještaju bez pristanka za pojedinog pacijenta.

Uočeni problemi prilikom obilazaka psihijatrijskih ustanova - Neke psihijatrijske ustanove smatrale su da je pristanak skrbnika potreban uvijek kada osoba ima skrbnika, smatrajući da je pristanak valjan kada je pisani pristanak dao skrbnik (neovisno da li je osoba sposobna dati pristanak ili nije), a druge su uz dobrovoljni pristanak osobe na smještaju tražile i pisani pristanak skrbnika, ako je osoba bila pod skrbištvom.

Nameće se i pravno-etičko pitanje opravdanosti smještaja u psihijatrijskoj ustanovi osoba s demencijom kao posljedicom procesa starenja pa shodno tome bi i pitanje njihovog zbrinjavanja trebalo osiguravati u ustanovama socijalne skrbi ili kroz druge oblike izvaninstitucionalne skrbi. Ovakvom postupanju doprinijelo je i postupanje ustanova za stare i nemoćne koji su prijem uvjetovali potvrdom da osoba ne boluje od duševne bolesti. Međutim, na inicijativu udruge Svitanje, Ministarstvo socijalne politike i mladih dostavilo je uputu svim ustanovama za smještaj starih i nemoćnih prema kojoj obvezna dokumentacija za prijem u ustanove za odrasle ne smije biti potvrda da osoba ne boluje od duševne bolesti.

Obilaskom psihijatrijskih bolnica, uvidom u medicinsku dokumentaciju i razgovorom s osobljem, vidljivo je da su neke osobe dugi niz godina na liječenju u bolnicama te se može zaključiti da su naviknuti na bolnički način života i stereotipne obrasce ponašanja svojstvene instituciji.

Takav način života daje im privid sigurnosti, ali predstavlja kršenje prava na izbor mjesta i načina života.

Pojedine osobe nemaju obitelj ili ih obitelj ne prihvaća i premda iskazuju želju za izlaskom iz bolnice pa i planove života izvan bolnice, iskazuju strahove od preuzimanja odgovornosti i samostalnog odlučivanja o bitnim pitanjima.

Upotrebe mjera prisile - Pravobraniteljica nije zaprimila pritužbe koje se odnose na način primjene mjera prisile u nekoj psihijatrijskoj ustanovi. Izostanak pritužbi može se objasniti izostankom svijesti o neprihvatljivosti mjera prisile i drugih nedobrovoljnih postupanja. Jednako tako izostaje svijest da su takva postupanja kršenja ljudskih prava osoba s invaliditetom jer narušavaju osobni integritet osobe i u mnogim slučajevima predstavljaju ponižavajuće postupanje. Čini se da i stručnjaci i same osobe smatraju da su prisilna postupanja opravdana medicinskim stanjem osobe, dok u stvarnosti nisu razvijeni drugačiji načini pružanja pomoći osobi u stanju psihosocijalne krize.

Psihijatrija u zajednici - Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom upozorava da i nadalje prevladavaju hospitalni oblici liječenja osoba s mentalnim oštećenjima te institucionalni oblici skrbi. Stoga se nameće potreba neodgodivih zaokreta kroz uspostavu sustava izvanbolničkih i izvaninstitucionalnih oblika liječenja i skrbi.

Utjecaj javnih osoba na širenje predrasuda i stereotipa prema osobama s duševnim smetnjama i osobama s intelektualnim teškoćama - Kontinuirano upozoravamo kako je u interakciji s osobama s invaliditetom ili iznošenju neprimjerenih izjava bilo da se radi o osobama s tjelesnim i osjetilnim oštećenjima ili intelektualnim i psihičkim teškoćama (mentalnim oštećenjem) nužno poštovati njihovo ljudsko dostojanstvo jednako kao i dostojanstvo svake druge osobe.

4.4. JEDNAKOST PRED ZAKONOM

Pravobraniteljica je sudjelovala u izradi novog Obiteljskog zakona (NN, br. 103/15), predlažući izmjene i dopune zakona uglavnom u dijelu kojim je reguliran institut skrbištva. Predloženo je uvođenje novog instituta – pomagača u odlučivanju, čime bi se Obiteljski zakon približio zahtjevima iz

te probleme s kojima se susreću i načinima pružanja podrške pri učinkovitom rješavanju poteškoća. U Republici Hrvatskoj, sudjelovanje žena s invaliditetom u javnom i političkom životu nedostavno je, što je bilo vidljivo i tijekom parlamentarnih izbora 2015. godine. Službena statistika o njihovom sudjelovanju u predstavničkim i izvršnim tijelima na svim razinama ne postoji.

4.7. SLOBODA OD IZRABLJIVANJA, NASILJA I ZLOSTAVLJANJA

Prema saznanjima iz razgovora s ženama s invaliditetom, stručnjacima te predstavnicima sigurnih kuća/skloništa više je razloga neprijavlivanja nasilja nad ženama/djevojkama/djevojčicama s invaliditetom - ovisnost o nasilniku, često se ogleda u ekonomskoj ovisnosti, kao i ovisnosti o njezi i drugoj vrsti podrške te osobe; nepovjerenje u sustav; teškoće u dokazivanju nasilja, posebno u suptilnim psihološkim oblicima; nedostatak edukacije i informacija o prihvatljivim i neprihvatljivim oblicima ponašanja; socijalna isključenost; otežana pristupačnost skloništa.

Provedeno je istraživanje o pristupačnosti skloništa/savjetovališta gdje su preispitani prostori skloništa/savjetovališta od 16 organizacija diljem RH. Nakon analize zaprimljenih odgovora zaključujemo kako samo 1 sklonište i savjetovalište (organizacija udruga B.a.B.e.) u potpunosti je pristupačno za sve osobe s invaliditetom dok je kod ostalih organizacija pristupačno ili sklonište ili savjetovalište (u cijelosti ili djelomično). Što se tiče rasprostranjenosti, nalaze se diljem RH, međutim najveću zaštitu i sigurnost mogu potražiti pokretne i samostalne osobe, dok one osobe s invaliditetom koje trebaju veću razinu podrške stavljene su u nepovoljniji položaj i s aspekta pristupačnosti objekta i s aspekta pružanja pripadajuće brige koju ta osoba zbog invaliditeta treba. *Što se događa s takvom osobom kao žrtvom obiteljskog nasilja, gdje se smještava i tko o njoj brine?!* Iako je Hrvatska prepoznala zločin iz mržnje prema osobama s invaliditetom u zakonodavnom okviru, provedba zakona u praksi je potpuno izostala pa do sad nije zabilježeno ni jedno kazneno djelo u kojem bi činjenica da je žrtva izabrana zbog svog invaliditeta bila otegotna okolnost koja bi rezultirala većom kaznom za počinitelja.

4.8. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Dostupnost zdravstvenih usluga u zajednici - Prilikom posjeta Imotskoj krajini, zaprimili smo pritužbe na nedovoljan broj pružatelja zdravstvenih usluga, koje roditelji djece s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom ostvaruju u Splitu i drugim okolnim gradovima. Iz odgovora Doma zdravlja, ali i HZZO-a, nije vidljivo planira li se poduzimanje aktivnosti kako bi se postojeće stanje poboljšalo, također HZZO naglašava kako na tom prostoru djeluje privatna ordinacija koja zapošljava djelatnike osposobljene za pružanje fizikalne terapije (Bobath ili Vojta terapije) djeci s neurorazvojnim poremećajima. Na području **Šplitsko dalmatinske županije** djeluje **11 ustanova** (od toga 3 privatna) odnosno **42 fizioterapeuta**. Pojedine ustanove navode niz razloga koji im otežavaju isplativost bavljenjem pružanja usluga čime slabi interes pružatelja i za korisnike koji žive u udaljenijim područjima.

Bolnička medicinska rehabilitacija i fizikalna terapija u kući - Iako je od iznimne važnosti za sve osobe s invaliditetom, i dalje je u izradi *Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja na bolničku medicinsku rehabilitaciju i fizikalnu terapiju u kući.* Smatramo potrebnim smanjiti administraciju i spriječiti moguće financijske troškove osobama s invaliditetom kao i njihovim bližnjima te uvesti djelotvorne kontrolne mehanizme kako bi se spriječile moguće zlouporabe,.

Spinalni centar Junona SB za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske toplice - Rehabilitacija spinalnih ozljeda jedan je od najsloženijih rehabilitacijskih programa. Spinalni centar je mjesto na kojem se trebaju rješavati SVA pitanja u liječenju ozljede kralježnične moždine jer su spoznaje o poremećenom funkcioniranju tijela kod osoba sa spinalnom ozljedom mnogim stručnjacima nepoznanica i njihovi zdravstveni problemi uvijek su prekomplikirani u redovnim zdravstvenim procedurama. U okviru Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020. Sektoru zdravstva na raspolaganju je oko 235 milijuna eura iz strukturnih fondova EU u razdoblju do 2020. godine. Najavljeno je da će se ista uložiti između ostalog i u Spinalni centar u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju u Varaždinskim toplicama. Sporazumom iz 2015. godine između Ministarstva zdravlja i Specijalne

bolnice definirano je da se Ministarstvo obvezuje u proračunu osigurati sredstva za financiranje projekta/operacije u okviru spomenutog operativnog programa. Do kraja izvještajnog razdoblja nemamo informacije da li su osigurana sredstva u Državnom proračunu za 2016. godinu za projektну dokumentaciju.

Stomatološka zaštita - Iako je za područje Baranje i Slavonije osigurana stomatološka usluga u KBC Osijek i dalje su preduge liste čekanja. Na području srednje Dalmacije nisu ostvarena poboljšanja pa se usluge provode kod privatnih stomatologa ili upućivanjem u Split ili Dubrovnik. Nepostojanjem primjerene stomatološke zaštite za osobe s invaliditetom i djecu s teškoćama u razvoju te višemjesečnim čekanjem na obavljanje potrebnih zahvata krše se odredbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Ortopedska i druga pomagala - Unatoč izmjenama i dopunama tijekom 2014. i ponovo 2015. godine Pravilnik o ortopedskim i drugim pomagalima nije polučio značajne izmjene kojima bi se poboljšala kvaliteta života osoba s invaliditetom. Nužno je izmijeniti odredbe Pravilnika tako da se pravo na besplatno elektroničko povećalo kod osoba s oštećenjem vida, kao i baterije za slušne aparate kod osoba s oštećenjem sluha, prizna i osobama koje su starije od 18 godina i koje nisu na redovnom školovanju, a što uključuje i osobe koje su nezaposlene, zaposlene s malim primanjima ili ne dobivaju plaću mjesecima, umirovljenike i druge osobe s oštećenjem vida, odnosno sluha. Stječe se dojam da zakonodavac nije osviješten o stvarnim potrebama građana koji nisu u radno aktivnoj dobi ili se redovno ne školuju, ali isto tako ne uvažava činjenicu o sve dužem životnom vijeku te o velikom broju građana starije životne dobi koje ovakvim određenjem isključujemo iz zajednice.

Educiranost medicinskih djelatnika - Već godinama u svojim preporukama nadležnim institucijama ističemo nužnost educiranja medicinskih djelatnika o individualnim potrebama djece s teškoćama u razvoju i odraslih osoba s invaliditetom koje proizlaze iz specifičnosti njihova invaliditeta.

4.9. RANE INTERVENCIJE I DJECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Na sustavni pristup u području rane intervencije Republiku Hrvatsku obvezuju međunarodni dokumenti koje je ratificirala, kao i usvojene preporuke, strategije i smjernice.

Još od 2010.g. ovaj Ured intenzivno ukazuje na potrebu uspostave sustavne rane intervencije na cjelokupnom području RH. Upozoravali smo nositelje provedbe strateških dokumenata, planova i strategija da usmjere aktivnosti kako bi one i dovele do uspostave sustava za poticanje ranog razvoja djece s najrazličitijim razvojnim odstupanjima, prema svim principima na kojima se zasniva rana intervencija. Unatoč svemu navedenom pomaci su minimalni, o čemu svjedoče pritužbe koje zaprimamo od roditelja djece s teškoćama u razvoju i udruga, u kojima oni ukazuju na nedostatak sustava rane intervencije, dijagnostike i (psihosocijalne) rehabilitacije djece s razvojnim rizikom i s teškoćama u razvoju na pojedinom području Republike Hrvatske.

Prema pritužbama može se zaključiti da se krše osnovna prava djece s teškoćama u razvoju na zdravlje i prevenciju invaliditeta u svim područjima gdje niti jedan od potrebnih segmenata nije usmjeren na potrebe djeteta s teškoćama u razvoju. Kako reagirati na ovakve pritužbe? Koje je ministarstvo odgovorno? Koja razina vlasti? Koja institucija? Odgovornost je na svima. Država kroz zakone i definiranje cjelokupnog sustava podrške, područna i lokalna samouprava u svojem djelokrugu nadležnosti i odgovornosti za ustanove kojima je osnivač, svaka institucija za sebe. U istim tim zadanim okvirima svi imaju odgovornost omogućiti svakom djetetu s teškoćama u razvoju zaštitu zdravlja i prevenciju invaliditeta.

Uzevši u obzir broj pritužbi zbog nedostatka sustava rane intervencije, tijekom 2015. posjetili smo Dubrovnik, Imotski, Vukovar i Sisak radi detaljnijeg uvida u prilike na tim područjima, nakon čega su nadležnima upućene preporuke za konkretne aktivnosti koje treba poduzeti kako bi se povećala razina dostupnosti usluga potrebnih djeci s razvojnim rizikom te djeci s izraženijim razvojnim teškoćama. U svrhu dobivanja daljnjih uvida u stanje u svakoj pojedinoj županiji vezano uz usluge rane intervencije, zatražili smo od svih županija na području RH podatke vezano uz njihove strateške dokumente i usmjerenost na uspostavu sustava ranih intervencija te postojeće resurse (institucionalne i stručne) koji bi mogli predstavljati polazište za vlastiti model sustava rane intervencije na području svake županije.

Većina županija svjesna je potrebe razvoja usluga namijenjenih djeci s teškoćama u razvoju od najranije dobi te izražavaju spremnost i na preuzimanje svih obaveza uz prethodnu decentralizaciju sredstava. Standarde usluga kao i nositelje procesa, većina županija smatra da ih treba urediti država, i to kroz sustav zdravstvene zaštite. Svi ostali nositelji bilo kojeg segmenta u području ranih intervencija (dijagnostika, re/habilitacija, savjetovanje i dr.) trebaju uspostaviti kvalitetnu koordiniranost i suradnju kako bi iskoristili baš sve raspoložive resurse u svrhu poboljšanja potrebne podrške djeci s teškoćama u razvoju.

Autizam - Pitanje zaštite prava osoba s autizmom i poremećajima iz autističnog spektra intenzivno je zastupljeno u radu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom od samog osnutka Ureda. Problem koji nije riješen unazad 25 godina, počinje se intenzivnije spominjati u političkom prostoru države tek unazad nekoliko godina, vjerujemo i zalaganjem pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Najveći problemi odnose se na nepostojanje jedinstvenog algoritma dijagnostike i ranog otkrivanja, rane intervencije i rehabilitacije. Sustav skrbi o odraslim osobama s autizmom uopće nije razvijen što se posebno ogleda u sustavu podrške zapošljavanju i cjelovitoj zdravstvenoj skrbi.

Na složenu problematiku osoba s poremećajima iz autističnog spektra ukazivali smo kontinuirano svim razinama vlasti te je konačno na našu inicijativu formirana početkom 2013. međuresorna radna skupina sa svrhom donošenja sustavnih rješenja na nivou RH, ali i statusa Centra za autizam. Na kraju 2014. još nije bilo vidljivog rezultata njihovog rada te smo u svibnju 2015. zastupnicima Hrvatskog Sabora podnijeli Posebno izvješće o zaštiti prava osoba s autizmom i poremećajima iz autističnog spektra. Tim Izvješćem predložili smo da Sabor kao najviše zakonodavno tijelo osigura sukladno svojim ovlastima donošenje konkretnih odluka i poduzimanje konkretnih aktivnosti kako bi se za djecu i odrasle s autizmom osigurala primjerena i sustavna skrb. I dalje očekujemo aktivnosti na uspostavi kvalitetnog sustava usmjerenog na odgojno-obrazovne, socijalno-zdravstvene i rehabilitacijske potrebe djece, mladih i odraslih s autizmom na cijelom prostoru RH te preporučujemo Vladi RH da bez odgode nastavi s realizacijom svih započetih aktivnosti.

4.10. ODGOJ I OBRAZOVANJE

Na svim razinama odgoja i obrazovanja još se uvijek „borimo“ s: pristupom obrazovanju i ustanovama odgoja i obrazovanja, posebno u predškolskom odgoju i srednjoškolskom obrazovanju; dosegnutom razinom inkluzivnosti u odgoju i obrazovanju djece s teškoćama u razvoju; obrazovanjem u posebnim školama jer se još uvijek previše često preporučuje, čak i djeci s teškoćama u razvoju na samom početku školovanja, prilikom upisa u I razred osnovne škole.

Predškolski odgoj - Još je uvijek učestali oblik ograničavanja prava na pristup obrazovanju i uobičajena praksa neuključivanja djeteta s teškoćama u razvoju zbog nedostatka uvjeta i oblika podrške ili se skraćuje boravak u vrtiću, čak i unatoč činjenici da je osiguran asistent. Stručno-pedagoškim nadzorom koji tražimo povodom sličnih pritužbi, uglavnom se utvrde propusti koji se odnose na nedovoljnu educiranost djelatnika u području obrazovne inkluzije djece s teškoćama u razvoju, kao i izostanak primjene oblika podrške inkluzivnom odgoju te nedostatnu suradnju s roditeljima djeteta. Neuključivanje djeteta s teškoćama u razvoju u dječji vrtić ili kraći boravak u vrtiću svakako je oblik diskriminacije opisan u čl. 1. i 4. st. 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije. S obzirom da su već sada asistenti/pomoćnici uključeni u vrtiće kao podrška, smatramo da bi njihovo angažiranje trebalo biti i zakonski uređeno.

Osnovnoškolsko obrazovanje - Sustav osnovnoškolskog obrazovanja je obavezan za polaznike za razliku od ostalih sustava obrazovanja. Obaveznost za polaznike pretpostavlja i obavezu države u odnosu na postizanje ciljeva obrazovanja. Učestale su još uvijek pritužbe roditelja na rad stručnog povjerenstva za određivanje oblika školovanja. Smatramo da se mišljenje stručnog povjerenstva za utvrđivanje psihofizičkog stanja djece ne bi trebalo temeljiti isključivo na dijagnozi, a da se zanemari činjenica da su mnoge djetetove vještine i sposobnosti tek u razvoju. Osim što sukladno zakonskim odredbama obrazovanja u posebnim ustanovama obrazovanje treba predstavljati iznimku to je pogotovo upitno kod učenika u I. razredu osnovne škole.

Propuštanje razumne prilagodbe predstavlja oblik diskriminacije prema posebnom zakonu.

Razumna prilagodba djetetovim potrebama izostaje često puta bez vidljivo opravdanog razloga, a često puta zbog i dalje korištene prakse prema kojoj u središtu naše pažnje nije dijete, nego sam sustav, organizacija, „uobičajena praksa“ i sl. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zalagala se da se obaveza razumne prilagodbe izričito ugradi i u odredbe Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, jer često puta upravo „odgovarajuća podešavanja“ i prilagodbe budu i jedina mogućnost da se položaj djeteta s teškoćama u razvoju u sustavu odgoja i obrazovanja izjednači sa djecom bez invaliditeta. Predrasude i uznemiravanje učenika i roditelja djeteta s teškoćama u razvoju također su prisutni oblici diskriminirajućeg postupanja djelatnika škole prema njima.

Financiranje pomoćnika u nastavi i komunikacijskog posrednika - Unatoč velikom obuhvatu učenika s teškoćama u razvoju koji imaju potrebu za podrškom pomoćnika, neki učenici nisu pravodobno ostvarili pomoćnika zbog projektnog financiranja. Nastavljen je trend pritužbi zbog česte fluktuacije pomoćnika te nereguliranog opsega zaduženja i njihove uloge. Pritužbe vezano uz zaduženja pomoćnika nalažu hitno donošenje odgovarajućeg pravilnika o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima, što smo tijekom prošle, a i ranijih godina učestalo preporučivali.

Srednjoškolsko obrazovanje - Više pritužbi koje smo zaprimili tijekom 2015. upućuju na probleme vezano za upis u srednju školu i kriterije opisane Odlukom o elementima i kriterijima upisa u srednju školu. Roditelji se uobičajeno pritužuju da se Mišljenja o programima za koje je učenik sposoban, donose na neki način tipski, ne uvažavajući konkretne okolnosti pojedinog učenika, njegov interes i sposobnosti, već se baziraju isključivo na dosadašnjem programu školovanja i učenikovim teškoćama. Zbog značajno manjeg broja polaznika srednjoškolskog obrazovanja u odnosu na osnovnu školu te važnosti obrazovanja za učenike s teškoćama u razvoju, smatrali smo potrebnim detektirati „sporne“ elemente te smo u MZOS-u na našu inicijativu organizirali radni sastanak. Doneseni zaključci bit će podloga za daljnje djelovanje Pravobraniteljice u poboljšanju sustava srednjoškolskog obrazovanja za učenike s teškoćama.

Ustanove posebnih programa obrazovanja - Odlazak djeteta u drugo mjesto radi posebnog školovanja, s tim povezani prijevozni troškovi, materijalni troškovi obitelji i dr., sve to moglo bi se izbjeći uspostavljanjem posebnog razrednog odjela i programa u redovnoj školi. Zapošljavanje rehabilitatora u redovnim ustanovama obrazovanja te sistemski podrška dobivena od centara za podršku, mobilnih timova i drugih oblika vanjske podrške školi, za društvo je isplativije, a za učenika nemjerljivo prihvatljivije rješenje, što je jedini smjer kojim kao društvo trebamo ići.

Visokoškolsko obrazovanje - Kako bi pospešila ostvarivanje standarda za izjednačavanje mogućnosti za studente s invaliditetom u RH, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je u svibnju 2015. godine inicirala sastanak na temu visokoškolskog obrazovanja osoba s invaliditetom.

Pitanja koja ostaju neriješena bila su: prijevoz pristupačnost, asistencija u nastavi, edukacija nastavnika, evidentiranje studenata, pristupačnost studentskog smještaja i osiguravanje potrebne podrške kroz asistenciju u domovima te pružanje usluga medicinske njege za studente s većim stupnjem potrebne podrške.

Najveći broj pritužbi studenata s invaliditetom u 2015. godini odnosio se na reguliranje studentskog statusa odnosno produljeno vrijeme studiranja. U postupanju po pritužbama na nekim fakultetima zamjećena je velika nefleksibilnost. To sve pokazuje da se i dalje traži prava mjera u osiguravanju prilagodbi koje bi uvažavale i akademske standarde, ali i specifične teškoće studenata s invaliditetom.

4.11. OSPOSOBLJAVANJE I REHABILITACIJA

Unatoč propisno uređenom sustavu profesionalne rehabilitacije koja je definirana Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, a detaljno razrađena Pravilnikom o profesionalnoj rehabilitaciji i centrima za profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom, u 2015. godini profesionalna rehabilitacija se nije provodila prema navedenim propisima.

Razlog tome je nepravodobno osnivanje centara za profesionalnu rehabilitaciju čije je osnivanje bilo predviđeno 01. siječnja 2015. godine.

zabrinjavajuće je da su većina zbog nezapošljavanja potrebnog broja osoba s invaliditetom obveznici plaćanja novčane naknade., Ističemo **5 ministarstava kao pozitivan primjer potpunog poštivanja obveze kvotnog zapošljavanja i to: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Ministarstvo uprave, Ministarstvo unutarnjih poslova i Ministarstvo branitelja.** Smatramo da upravo ministarstva moraju biti primjerom za ostale i u javnom i u privatnom sektoru ispunjavanjem obveze zapošljavanja propisanog broja osoba s invaliditetom.

U 2015. godini je 463 poslodavca ostvarivalo poticaje za 1427 osoba s invaliditetom, ukupno je isplaćeno 39.995789,72, kn što je više nego godinu ranije kad je isplaćeno 26.148.244 kn poticaja za 446 poslodavaca i 1.345 osoba s invaliditetom. Najveći udio isplaćenih poticaja odnosi se na subvencije plaće 15.972.915,70 kn. Premda su poticaji za poslodavce značajan motivacijski faktor, ne bi trebao biti i jedini, Koliko je zapošljavanje i rad za osobe s invaliditetom postalo pitanje od prvorazrednog značenja potvrđuje podatak da je u 2015. godini zapošljavanje zauzelo visoko drugo mjesto po broju pritužbi i drugih podnesaka pravobraniteljici (odmah iza područja socijalne skrbi koja osigurava brojna prava za djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom).

4.13. PRISTUPAČNOST, MOBILNOST I STANOVANJE

Tijekom 2015. godine, kao i prethodnih godina područja pristupačnosti, mobilnosti i stanovanja su među prvih pet područja najčešćih pritužbi. Zaprimili smo 97 pritužbi od čega se 69 odnosilo na povrede prava vezano uz nepropisno parkiranje i zlouporabu korištenja prava na znak pristupačnosti, korištenje usluga u cestovnom i željezničkom prijevozu, pristupačno stanovanje te nepristupačnost građevina javne namjene.

U nedostatku sveobuhvatnih istraživanja o pristupačnosti okruženja i prijevoza dovoljno je samo obratiti pozornost na to koliko malo osoba s invaliditetom susrećemo u svakodnevnom životu. Posebno zabrinjava izostanak svijesti da se kod nabave prijevoznih sredstava biraju ona koja su pristupačna svim građanima neovisno o stupnju njihove pokretljivosti. I dalje su neprilagođena stajališta i peroni te infrastruktura u autobusnom, željezničkom i pomorskom prijevozu. Velika prepreka uključivanju osoba s invaliditetom u područjima udaljenim od gradskih središta je neprilagođen međugradski prijevoz. U mnogim manjim sredinama kombiji u vlasništvu udruga osoba s invaliditetom su jedini način da one izađu iz kuće pa su zbog slabih kapaciteta uglavnom odsječene od društva.

Velika prepreka neovisnom životu osoba s invaliditetom u zajednici, a koja je još uvijek razlog za njihovo odvajanje u ustanove, je dramatični nedostatak prilagođenih stambenih prostora. Najveći zadatak je pred lokalnim zajednicama, koje trebaju preuzeti obavezu izgradnje pristupačnog okruženja i prijevoza za sve svoje građane bez segregacije osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju.

Mišljenja smo da državna tijela trebaju biti primjer pozitivne prakse, obzirom da se radi o donosiocima propisa u području pristupačnosti. Provedeno je anketno ispitivanje o pristupačnosti prostora ministarstava osobama s invaliditetom. Od ukupno 20 ministarstava očitovale se njih 15 (75%), dok preostalih 5 (25%) do završetka pisanja ovog Izvješća nisu dostavili svoje odgovore.

Prema zaprimljenim odgovorima vidljivo je da mnogi od njih propise ne poštuju, ne snose nikakve sankcije, a opravdanja koja iznose ne obrazlažu mogućnostima predlaganja pozitivnih rješenja – činjenja prilagodbi odnosno uklanjanja prepreka. Opravdanje da je državno tijelo u unajmljenom prostoru neke banke, nije argument za nepoštivanje propisa, jer su i državno tijelo i banka obveznici osiguravanja elemenata pristupačnosti sukladno Zakonu o gradnji, odnosno Pravilniku o osiguranju elemenata pristupačnosti osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti.

Da bi se svaka osoba s invaliditetom odnosno obitelj čiji je član neka osoba s oštećenjem uključila i mogla birati turističku destinaciju po vlastitoj želji, potrebni su različiti pristupačni resursi u zajednici, a ne samo smještaj i eventualno plaža. U turističkim planovima, razvoju i obogaćivanju turističke ponude ne pokazujemo dovoljno interesa da Republiku Hrvatsku, u punom bogatstvu njezine raznolikosti, učinimo ne samo privlačnom, nego i dostupnom osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima. Turizam koji promišlja sveobuhvatnost turističke ponude na način da ista bude dostupna osobama s invaliditetom – donosi potencijalno visoke zarade. Naime, osobe s invaliditetom danas su

najveća manjinska skupina turista u svijetu koju čini čak 650 milijuna putnika s pratnjom i predstavljaju veliki turistički potencijal za svaku državu.

Pristup dobrima i uslugama je područje u kojem su osobe s invaliditetom najčešće stavljene u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe bez invaliditeta. Najčešće se radi o uskraćivanju razumne prilagodbe.

4.14. NEOVISNO ŽIVLJENJE I ŽIVOT U ZAJEDNICI

Pritužbe koje smo zaprimali tijekom 2015. godine ukazuju da na području ostvarivanja prava na neovisno življenje i život u zajednici za osobe s invaliditetom treba i dalje poduzimati niz mjera i aktivnosti kako bi se svima omogućilo jednako uživanje svih prava i usluga u zajednici.

Smještaj – za odrasle	Broj korisnika
u udomiteljskoj obitelji	4.068
u obiteljskom domu	657
u centru za pružanje usluga u zajednici	73
u domu socijalne skrbi	7.901
organizirano stanovanje	510
Ukupno	13.209

Prema statističkom izvješću Ministarstva socijalne politike i mladih za prosinac 2015. godine (stanje na dan 31.12.2015.) uslugu smještaja za odrasle i starije osobe koristi 13.209 korisnika, a u organiziranom stanovanju nalazi se 510 korisnika. To znači da zamjetan broj naših građana nije ostvario pravo na život u zajednici, nego su upravo zbog svojeg invaliditeta prisiljeni živjeti u domovima socijalne skrbi.

Dostupnost različitih socijalnih usluga, prilagođenih individualnim potrebama osoba s invaliditetom, preduvjet je sprječavanja institucionalizacije, ali i ubrzanja procesa deinstitutionalizacije smještenih osoba. Pritužbe koje smo zaprimali iz različitih krajeva zemlje, odnosile su se upravo na nedostatak potrebnih usluga osiguravanjem kojih bi osoba s invaliditetom mogla ostati u vlastitom domu ili vlastitoj obitelji. Nedostatnost mreže usluga i podrške socijalnoj inkluziji najuočljivija je u populaciji osoba s tjelesnim invaliditetom. Stoga, najviše pritužbi koje zaprimamo zbog kršenja prava na neovisno življenje dolaze uglavnom od tih osoba. One su u ostvarivanju ovog prava onemogućene zbog potrebne visoke razine nužne podrške za obavljanje primarnih potreba; nepristupačnog stanovanja i okruženja te činjenice, da su za neovisno življenje osoba s navedenim oštećenjima potrebne kompleksnije usluge i podrška, a time i znatnija materijalna sredstva.

Udomiteljstvo - Unazad nekoliko godina pravobraniteljica godišnje zaprimi po nekoliko pritužbi odraslih osoba s intelektualnim ili mentalnim oštećenjima smještenih u udomiteljskim obiteljima i obiteljskim domovima. Prilikom obilazaka obiteljskih domova ranijih godina, vidjeli smo na koje sve načine se smještenim osobama ograničava pravo na slobodu izbora, kretanja, a praksa nekih domova ima obilježja ponižavajućeg postupanja prema korisnicima (npr. obaveza zajedničkog kupanja radi uštede vode i sl.). S ciljem utvrđivanja stvarnog stanja u udomiteljskim obiteljima, posebno u području poštivanja osnovnih ljudskih prava, odlučili smo provesti istraživanje, pilot projekt u udomiteljskim obiteljima i obiteljskim domovima na području Zagrebačke županije, kojega su proveli profesori s Pravnog fakulteta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada. Rezultati istraživanja upućuju na potrebu preispitivanje instituta udomiteljstva kao oblika neovisnog života, zato što je ono neosporno prikladno za djecu, dok kada se radi o odraslim osobama s invaliditetom (npr. osobama s intelektualnim teškoćama ili duševnim smetnjama), prikladniji su drugi oblici uključenosti i života u zajednici poput organiziranog stanovanja uz podršku.

Prilikom razmatranja Inicijalnog izvješća Vlade RH o provedbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom UN-ovo Odbor za prava osoba s invaliditetom izrazio je zabrinutost što nisu sve ustanove, poput manjih privatnih ustanova, Odjela za dugotrajnu skrb u psihijatrijskim ustanovama i udomiteljskih obitelji za odrasle osobe pokrivene planom deinstitutionalizacije.

Jedan od najznačajnijih oblika podrške neovisnom životu osobe s invaliditetom je usluga osobnog asistenta. Niti višegodišnje upozoravanje pravobraniteljice za osobe s invaliditetom nije rezultirao donošenjem zakona kojim bi se regulirala o usluga osobnog asistenta, odnosno svi oblici i vrste asistencije, koja bi se osiguravala prvenstveno polazeći od vrste i težine invaliditeta i potrebe pojedine osobe. Smatramo nužnim napustiti projektno osiguravanje ove usluge, već je potrebno zakonsko uređenje.

4.15. PRIMJERENI ŽIVOTNI STANDARD I SOCIJALNA ZAŠTITA

4.15.1. SOCIJALNA SKRB

U 2015. godini od ukupnog broja pritužbi, njih 258 bilo je u području socijalne zaštite. Time je ovo područje proteklih 7 godina i dalje na prvom mjestu po zaprimljenim pritužbama. Iz podataka od prosinca 2015. godine proizlazi kako je pravo na osobnu invalidninu koristilo ukupno 23.411 osoba.¹ Uspoređujući navedene podatke s 2014., vidljivo je da je u 2015. godini manje 329 korisnika prava na osobnu invalidninu.

Zagovaramo pristup u kojemu će osobna invalidnina biti primanje čija će svrha doista biti uključivanje osobe u život i podmirivanje potreba proizašlih iz invaliditeta i kao takva posve neovisna o bilo kakvim drugim primanjima osobe, što sada nije slučaj.

Pravo na status roditelja njegovatelja, prema podacima za prosinac 2015. godine² koristilo je 3.411 osoba dok je pravo na status njegovatelja koristilo 65 osoba, odnosno sveukupno je navedeno pravo koristilo 3.476 osoba. Uspoređujući podatke s 2014. godinom vidljiv je porast za 128 korisnika prava na status roditelja njegovatelja odnosno njegovatelja. Međutim, kad govorimo o statusu roditelja njegovatelja ili njegovatelja, ovo pravo bi trebalo osigurati širem krugu korisnika i u svim slučajevima kada se osigurava ostanak osobe u obitelji i životnoj sredini. Činjenica je, da većina osoba koja se nama pritužuju imaju doista složene probleme zbog niskih naknada i nedostatka različitih vrsta podrške, te traže rješenja kojima bi se uklonile ili barem ublažile tegobe s kojima se susreću.

Izmjene i dopune Zakona o socijalnoj skrbi - Status njegovatelja: Budući da niti novom izmjenom Zakona o socijalnoj skrbi nisu uvaženi prijedlozi pravobraniteljice vezano uz definiranje prava na status roditelja njegovatelja odnosno njegovatelja, obratili smo se Ustavnom sudu prijedlogom za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti zakona s Ustavom. Odluka o prijedlogu nije donesena.

Osobna invalidnina: Temeljem učestalih pritužbi stranaka za priznavanje prava na osobnu invalidninu, ponovili smo primjedbe Ministarstvu socijalne politike i mladih, koje se odnose na definiranje prihoda koji utječu na priznavanje prava na osobnu invalidninu i cenzus. Propisivanjem prava na osobnu invalidninu neovisno o prihodu potaknulo bi se uključivanje osoba s invaliditetom u svijet rada. Prijedlozi nisu usvojeni.

Zakon o Inkluzivnom dodatku - Do kraja 2015. godine nije došlo do konkretnog pomaka.

Rad Centara za socijalnu skrb - Potrebno je osnažiti instituciju centra za socijalnu skrb na način da se zaposli potrebni broj stručnih radnika te da se veća pažnja posveti njihovoj edukaciji specifično za rad s osobama s invaliditetom kako bi one dobivale kvalitetnu i potrebnu pomoć od djelatnika centara. Naime, stranke se često pritužuju kako djelatnici centara za socijalnu skrb ne posvećuju dovoljno pažnje individualnom socijalnom radu i radu sa stankama što ima za posljedicu nedovoljnu informiranost stranke kao i nezadovoljstvo i frustriranost stručnom osobom i institucijom.

4.15.2. IMOVINSKO PRAVNI ODNOSI

U 2015. godini učestalo su se obraćali roditelji i skrbnici osoba s intelektualnim teškoćama prijepno navedenih na sklapanje ugovora s operaterima. U većini slučajeva radilo se o osobama s intelektualnim teškoćama odvedenim prodajnom predstavniku operatera radi potpisivanja pretplatničkog ugovora. Ističemo kako su spomenuti ugovori rezultat kaznenog djela prijepne, kažnjivog temeljem članka 226. stavka 1. Kaznenog zakona, te je stoga potrebno ovakve slučajeve prijaviti nadležnoj policijskoj postaji.

Stambeno zbrinjavanje - Osobe s invaliditetom se često suočavaju s nerješivim problemima stambenog zbrinjavanja u situacijama kada je potrebno osigurati pristupačno stanovanje bilo kada su vlasnici neprilagođenih stanova ili najmoprimci i u pravilu prilagodbe stambenog prostora iziskuju značajna financijska sredstva, bilo da se radi pristupu zgradi ili preinakama u samom stanu, a najveći razlog neosiguravanja pristupačnosti je nedostatak vlastitih financijskih sredstava, odnosno nemogućnost prikupljanja sredstava iz drugih izvora.

¹ http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/mjesecna_izvjesca_2015

² http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/mjesecna_izvjesca_2015

prethodnim razdobljima uočili smo da se ni u ovom području ne prepoznaje niti poštuje načelo razumne prilagodbe, posebno kada govorimo o pristupačnosti kulturnim i povijesnim objektima, spomenicima i dr.

Sport - Sport i sportske aktivnosti za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom imaju posebnu važnost ne samo radi poboljšanja fizičkog zdravlja, već i psihičkog kroz osnaživanje dokazivanjem i nadmetanjem, većim samopouzdanjem, motivacijom, upornošću i dr. Zadatak Republike Hrvatske je, kao i jedinica lokalne i regionalne samouprave, omogućiti uključivanje djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom u sportske sadržaje.

4.19. PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA IZMJENE I DOPUNE ZAKONA I DRUGIH PROPISA TE UNAPRJEĐENJE SUSTAVA

Ured pravobraniteljice je tijekom 2015. godine uputio 65 mišljenja nadležnim tijelima na 33 propisa. Od tog broja 32 mišljenja je pravobraniteljica dostavila na 21 dostavljen prijedlog propisa od strane predlagatelja, dok je na vlastitu inicijativu uputila 17 prijedloga za izmjenu 13 propisa kojima se uređuju pitanja od značaja za osobe s invaliditetom dok je u 5 dostavljenih propisa (dokumenata i planova) upućeno 10 mišljenja. Ured je od pojedinaca te organizacija civilnog društva zaprimio 10 prijedloga za izmjenu propisa te je uputio 6 mišljenja. Mišljenja su se temeljila na pojedinačnim pritužbama, saznanjima relevantnih stručnjaka te razmjenama iskustava i znanja na sastancima u organizaciji pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Osim navedenog, Ured je uputio niz preporuka državnim tijelima, jedinicama lokalne i regionalne samouprave, kao i drugim pravnim i fizičkim osobama u svrhu uklanjanja predrasuda, mijenjanja stavova i mišljenja o sposobnostima i mogućnostima osoba s invaliditetom, nudeći konkretne prijedloge kako da se poboljša kvaliteta života djece i odraslih osoba s invaliditetom u lokalnim sredinama.

Od 33 propisa koje je pravobraniteljica razmatrala (ukupno ih je bilo 27, ali se 5 odnosi na davanje mišljenja u međunarodnim dokumentima), 70% su u razmatranju ili su povučeni iz procedure ili na njih nije imala primjedbi. Djelomično ili u potpunosti su uvaženi prijedlozi i mišljenja u 30% propisa.

Preporuke - Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom tijekom 2015. godine uputila je 230 općih preporuka/upozorenja jedinicama lokalne i regionalne samouprave, tijelima državne vlasti te drugim pravnim osobama te 132 preporuke upućene u pojedinačnim slučajevima.

4.20. MEĐUNARODNA SURADNJA

Razmjena međunarodnih iskustava i u ovom izvještajnom razdoblju realizirala se kroz sudjelovanja predstavnika Ureda pravobraniteljice na skupovima i edukacijama gdje su troškove sudjelovanja snosili organizatori kao što je sudjelovanje na **Radnom forumu o provedbi Konvencije o osobama s invaliditetom u Europskoj uniji** u organizaciji Europske komisije, seminar **Primjena antidiskriminacijskog zakonodavstva EU-a** u organizaciji Akademije europskog prava u Trieru i stručni sastanak o deinstitutionalizaciji u organizaciji Agencije za temeljna prava Europske unije.

I u ovom izvještajnom razdoblju nastavljene su intenzivne aktivnosti vezane uz sudjelovanje u raspravi o inicijalnom izvješću o provedbi UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom između **UN-ovog Odbora za prava osoba s invaliditetom** i Vlade RH. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom podnijela je i paralelno izvješće **Odboru za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena** u dijelu koji se odnosi na žene s invaliditetom. U svrhu prenošenja međunarodnih iskustava i dobre prakse pravobraniteljica je nastavila suradnju s Europskom mrežom za neovisno življenje i Organizacijom za sigurnost i suradnju – Ured za demokratske institucije i ljudska prava na organizaciji **regionalnog seminara o zločinu iz mržnje nad osobama s invaliditetom** kao i sastanka s radnom skupinom pri Vladi RH. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom bila je **domaćin sastanka radne skupine o Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom pri Europskoj mreži neovisnih institucija za ljudska prava** čiji je pridruženi član. U suradnji s **Veleposlanstvom SAD-a** organizirana je radionica za osnaživanje druga osoba s invaliditetom. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u listopadu 2015. godine postao je punopravni član **Europske mreže tijela za jednakost EQUINET**. Savjetnica pravobraniteljice za osobe s invaliditetom sudjelovala je na konferenciji o životu u zajednici u sklopu **Projekta Zero - za svijet bez barijera**. U organizaciji Ministarstva vanjskih poslova SAD-a

a izvršenje je 100%. Od ukupno planiranih sredstava za 2015. godinu u iznosu od **3.379.000 kn**, rashodi iznose **3.069.494 kn** ili **90,84%**.

6. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Zaključci i preporuke se nalaze u cjelovitom Izvješću o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2015. godinu.

7. LITERATURA

Literatura se nalazi u cjelovitom Izvješću o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2015. godinu.

8. PRILOZI

Prilozi se nalaze u cjelovitom Izvješću o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2015. godinu.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom

Savska cesta 41/3, 10 000 Zagreb

tel.: +385 1 6102 170

fax: +385 1 6177 901

e-mail: ured@posi.hr

www.posi.hr